

Komme over/Luftbro (1988) **Marit Lyckander**

Diabas, glass

Ser man på listen over norske billedhuggere nevnt i Norsk kunsthistorie: *Bilde og skulptur frå vikingtida til i dag* (Gunnar Danbolt, 2009) blir man smertelig klar over at kvinner i stor grad er fraværende. Det er glissent mellom referansene til de som finnes, men vi finner noen store navn som Anne Grimdalen, Berit Soot Kløvig, og Aase Texmon Rygh. Kunsthistoriker Linda Nochlins stilte i sitt essay fra 1971 spørsmålet «Why Have There Been No Great Women Artists?». Når man 50 år senere spør seg om det ikke finnes mange flere kvinnelige billedhuggere, har man altså ikke kommet særlig mye nærmere svaret. Hvorvidt de som ikke nevnes har blitt ansett som ikke viktige nok til å bli lagt merke til, eller om kvinnelige billedhuggere har en annen tilnærming til denne kunstformen og at arbeidene deres derfor har blitt utelatt, finnes det ikke noe enkelt svar på, og det skal heller ikke etterprøves her.

En av vårt lands mest hardtarbeidende billedhuggere er Marit Lyckander (f. 1954). Lyckander har i snart 40 år hamret ut offentlige utsmykninger, og vi finner dem i flere forskjellige norske og europeiske byer – fra Stavanger og Hamar til København og Taureana i Italia. Lyckanders arbeider er oftest sterkt abstraherte, men likevel intuitivt gjenkjennelige, og som regel i stort format – så stort at man ofte fysisk kan gå inn i eller gjennom den lange serien med broer og portaler hun har jobbet med opp gjennom tiårene. I sine arbeider lar Lyckander objektenes negative form spille en like vesentlig rolle som selve objektet. Slik blir den tette relasjonen til mennesket, og dets samhandling og relasjon til objektet en vital del av kunstverket.

Nesten overflødig ligger fasiten i Lyckanders filosofi i titler som *Komme over*, *Gjennom*, *Inntil*, *Helt i*, *Være i*, *Over* og *Under*. *Hullet i steinen* – altså dens negative form – som Lyckander stadig vender tilbake til, kan man i noen tilfeller se som rom for menneskekroppen; i flere av hennes verk kan man nærmest kle på seg steinen. Innimellom har figurene form som konkrete objekt, men de innehar også en sterk symbolsk mening. Slik faller hennes verk inn i den tredimensjonale kunstens konseptuelle skulpturer. Om vi tar utgangspunkt i at konseptuell kunst arbeider med

mening som allegori og metafor blir Lyckanders broer mer enn en figurativ gjengivelse av en praktisk, fysisk bro – idéen eller konseptet synes viktigere enn konstruksjonen alene. Sånn sett kan vi si at Lyckanders skulpturer befinner seg innenfor det Walter Benjamin skrev om barokkens allegoribegrep: «Tingene må først tas ut av sin vante sammenheng, og miste sin tradisjonelle betydning før de fylles med allegorisk mening.»

Lyckanders *Komme over/Luftbro* er produsert lenge etter at tendensene i skulpturkunsten beveget seg vekk fra tradisjonell, figurativ skulptur, og inn i det mer konseptuelle. I kunsthistorisk kontekst ser vi en endring på 1970-tallet, da begrepet «tredimensjonale kunstverk» ble nødvendig for å skille mellom den tradisjonelle skulpturen i forhold til nye, moderne installasjoner og den mer helkonseptuelle kunsten. Selv om flere av Lyckanders variasjoner av broer i Komme over-serien har klare likhetstrekk med tidlige arkitektoniske brokonstruksjoner befinner den seg i den konseptuelle tredimensjonale kunsten. Til tross for at Lyckander ikke nødvendigvis ser på seg selv eller verkene sine som samfunnskritiske (slik mange billedhuggere gjorde på 1970-tallet), så har *Luftbro*-skulpturen en enorm relevans over 30 år etter at den ble laget, særlig i vårt stadig mer polariserte samfunn. Vi kommer tilbake til dette, men la oss se nærmere på hvordan Lyckanders arbeider virker og settes sammen.

Slik broen som konstruksjon binder sammen og lager vei over fysiske hindringer kan Lyckanders broer sees som sammenføringer av avgrensede områder – kan hende vi i overført betydning kan snakke om noe så enkelt som å bygge broer av forståelse mellom mennesker.

Komme over/Luftbro ble først plassert i Stavanger Lufthavn Solas ekspedisjonsbygg i 1988, før den i 2015 ble flyttet til Universitetet i Stavanger. *Komme over/Luftbro* er som nevnt et eksempel på hvordan Marit Lyckander gjennom flere år og i flere verk har utforsket det samme konseptet, likevel er den ganske annerledes i sin utforming. To bautasteiner i diabas står nå så tett sammen at avstanden er begrenset til noen centimetre, og på toppen av bautaene er kronesteinen utført i flere lag av glass. De tre elementene synes å støtte hverandre. Diabas er en finkornet og hard bergart, dannet ved størkning av magma. I historisk perspektiv viser valget av dette

materialet hvordan menneskets eksistens bare er et kort blaff i jordens lange historie, samtidig fører det til ettertanke: selv om glasset synes så elegant og lett i forhold til de massive bautasteinene, så er de av samme stoff, siden glass forenklet sagt er laget av smeltet stein. Den tette plassering av bautaene gir konstruksjonen en strammere form, og rommet mellom dem er for smalt til at man kan «komme gjennom» slik mange av Lyckanders tidligere figurer oppfordrer til. Det skjøre glasset illuderer luft, det synes nesten for skjørt til at vi kan klatre over, samtidig oppleves det hele som solid og jordnært.

Slik verket etter ferdigstillelse sto oppført på Stavanger lufthavn Sola, ga konstruksjonens stramme form assosiasjoner til vingen på et fly. Tittelen *Luftbro* ga også umiddelbare konnotasjoner til flytrafikkens historiske og stadig pågående rolle i frakt av nødforsyninger til mennesker i nød under en blokada, eller andre situasjoner hvor mennesker er avskåret fra å skaffe seg mat, medisiner og andre livsnødvendige produkter.

I sine tidligere arbeider har Lyckander som nevnt mer eller mindre ikledd seg granitten, latt den omslutte seg. Hun har invitert betrakteren til å oppleve kunstverkene ikke bare visuelt, men også kroppslig: stå inntil! Kryp gjennom! Stå inni! Klatre over! Slik er det ikke med *Komme over/Luftbro* – vi kan ikke krype gjennom, stå inni eller klatre over lengre.

Slik blir en over 30 år gammel skulptur brått et bilde på vår egen samtid, hvor vi stadig rykker fra hverandre politisk og sosialt, og hvor det bygges murer i stedet for broer. Men vi kan stå inntil, og håpe at det på andre siden står noen med de samme drømmene og ønskene om mellommenneskelig brobygging som oss selv.

Tekst: Anne Therese Tveita